

hatunk): Úgy, ahogyan mi biztosan tartottuk egymást, úgy akar a jó Isten minket tartani és mindig velünk lenni, minden emberrel, – akkor is, ha szomorúak vagyunk, és ha a halálban el kell hagynunk a testünket.

III. Jézusról tudjuk, hogy feltámadt.

Ebből mint alapból kiindulva elmagyarázhatjuk a Biblia központi kijelentéseit a halálról és a feltámadásról.

Jézus halálánál és feltámadásánál a hangsúly azon van, hogy ez megtörtént, nem pedig azon: hogyan. Kisgyermek számára sokkal megfelelőbb az emmauszi tanítványok története, mint az üres sírról szóló minden adalék.

Jézust úgy kell lefestenünk, mint Valakit, aki szereti az életet a földön. Ezzel egyben hidat verünk a jelen és a feltámadás utáni élet között. Semmiképpen sem szabad azt a benyomást kelteni, mintha a jövő élet teljesen különbözne a gyerekek mostani életétől. Amikor Jézus így szól: „Azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen“ (Jn 10,11), akkor mind a kettőre gondol: túlradó életre itt, és ennek beteljesülésére a feltámadásban.

Albert István

SCHÜTZ ANTAL, AHOGYAN ÉN LÁTTAM

A cím nem akar megtévesztő ígéret lenni, mintha az „én látás“-omnak különösebb hangsúlya volna. Inkább védőpajzs akar lenni. Azért is, mert otthon egy Emlékkönyv van készülöben, meg azért is, mert Schütz Antalról sokaknak van véleményük, közvetlen vagy közvetett benyomások alapján. Akik valamiben nem értenek velem egyet, azoknak szeretném mondani: Én így láttam.

Schütz Antal piarista volt.

Valamikor a huszas évek elején lehetett, hogy Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök, késő éjszaka, átmenőben az Erzsébet hídon, odafordult kísérfőjéhez, és fölmutatva a piaristák Duna-parti rendházának legfelső emeletén még akkor világos ablakra, így szólt: „Nézze, ott világít a piaristák csillaga!“ Most nem Sch. A. dicséretét akarjuk ezekből a nagyon szép és biztosan nagyon őszinte szavakból kihallani, – mert Schütz ablaka világított –, hanem egyszerűen emlékeztetni akarunk az ő piarista voltára. Sch. A. nemcsak piaristának vallotta magát, nemcsak piarista közösségben élte le életét, hanem tudatosan piaristának készült. A piaristaság annyira meghatározója lett életének, hogy ezt figyelmen kívül hagyva, aligha lehetne őt megérteni és helyesen látni.

ÉLETEM címen ő maga hagyta ránk pályafutásának sok-sok adatát, eseményét; benne rámutat összefüggésekre, véleményt mond dolgokról, történésekről és emberekről. Ezt a könyvet első agyvérzéséből talpra állva írta. Kétségtelen, hogy sok vonatkozásban magán viseli betegségének nyomait. Ezeket azonban kár volna eltúlozni, és az egészet elutasítani.

A szülői háztól a piarista noviciátusig

Schütz Antal 1880. október 26-án született Kistószegen, Nagymagyarország Délvidékén, Németországból betelepített szegény kézműves szülők gyermekeként. Szűkebb körben sokszor beszélt róla, amit azután ÉLETEM c. könyvében meg is írt, hogy sok-sok küzdelemmel volt tele gyermekkorra. A nehézségek közepett is azonban szinte kitapinthatóan érezhető volt a Gondviselés irányító keze, amely a szegény, de áldott otthonból a szegedi piarista gimnáziumba vezette a tehetséges fiút.

Életútjához a megalapozást, mégpedig nagyon szilárd alapot a szülői házból hozta magával. Szülei nem kényeztették, sem étkezésben, sem ruházkozásban, és a munkától sem kímélték. Milyen jó útravaló volt ez a későbbiekre, az idegenben töltött diákévekre és a következő szerzeteséletre! Nem volt könnyű a német anyanyelvű fiúnak a magyar nyelv elsajátítása, de az erőfeszítés, amit igényelt a tervszerű tanulás és ismerkedés az irodalommal, nemcsak magyarságát, hanem emberségét is formálta. A szegénységben takarékosásra kényszerült szülők példás és áldozatos erőfeszítése gyermekeik jövőjéért kemény, de nagyon jó iskola volt a küzdelmes munkára szorított diáknak.

Szegedi diákévei különösen gazdagok voltak a szellemi és lelki gyarapodásban. Itt ért életének abba a szakaszába, amikor tudatosan fölfigyelt az őt vezető Isten útmutató kezére. Itt érintette lelkét a hivatás, mégpedig a piarista hivatás kegyelme. Embereknek is volt ebben részük, de nem volt nehéz az embereken keresztül sem érezni a kegyelmet. A kitűnő eredménnyel letett érettségi után 1899 augusztusában bevonult a váci noviciátusba, és 27-én felöltötte Kalazanci Szent József fiainak ruháját.

A noviciátustól a felszentelésig.

A noviciátussal új szakasz kezdődött életében: a megtalált, fölismert hivatás útjára való ráállás. A szerzetesi és piarista eszménnyel való ismerkedés egyre világosabbá tette előtte, hogy nem tévesztette el az utat. Hallotta, hogy a piaristának a tanítás nem foglalkozás, hanem hivatás; a hármass szerzetesi fogadalommal vállalt elkötelezettségben egy negyedik fogadalommal vállalt ünnepélyes elkötelezettség az ifjúságnak tudományban és jámborságban való nevelésére, egy életre vállalt apostoli munka, nap-nap után megújított Isten-szolgálat. Mintha tűz gyulladt volna ki lelkében, olyannyira magának valónak érezte ezt, és lelkében szent lelkesedéssel mondta rá: Úgy legyen! A noviciátusi év elteltével a kegyelem felé egészen kitárulól lélekkel tette le az első fogadalmat.

A noviciátusból a hivatásra felkészítő második állomásra került, a budapesti Kalazantinumba, az egyetemi tanulmányok elvégzésére. Amikor gondolt szakítárválasztásra, sok minden megfordult az agyában, csak az nem, hogy hittanár legyen. Mégis, amikor nyilatkoznia kellett, a teológiát kérte, hogy hittanár lehessen. Úgy érezte: „Én válogattam, de az Úristen választott.” (É. 122.)

Az egyetemi évek, bár komoly munkát kívántak, nem akadályozták abban, hogy szoros tanulmányain kívül más alkalmakat is megragadjon a szellemi és lelki töltökezésre. A főváros akkor ébredező vallási élete, emberekkel, kiváló papokkal való találkozások sokat jelentettek a nagyon tehetséges és nyílt lelkű kispap életében. „Jó hatás volt bőven, és én nem igen szalasztottam el sem alkalmat, sem indítékot.” (É. 149.) Mint nagyon hasznos és termékeny éveket könyvelte el az egyetemi időszakot, különösen a filozófiai érdeklődés felkelése és a Szentírás megismerése és megszeretése miatt. A négy év hamar elszaladt. Közben letette az ünnepélyes végső fogadalmat, és 1904. július 2-án Vácott áldozópappá szentelték.

A hittanár.

Középiskolai hittanári munkáját Szegeden kezdte. Az első két év, amikor még mást is kellett tanítania, inkább csak szárnypróbálgatás volt. Az igazi feladatra következő állomáshelyén, Budapesten talált rá. Igaz, itt a gimnáziumi hittanárság mellett a Kalazantinumban teológiai tanár is volt. A kettős igénybevétel nehezítette munkáját, de mégis volt ideje és energiája, hogy új utakat törjön a középiskolai vallásoktatásban. A tapasztalat győzte meg, nem is hosszú idő alatt, hogy az eredményes hittanításnak legelső követelménye a jó hittankönyv, amely tartalmat is ad, „olyant, mely a mai tudomány színe előtt is helyt áll, melyet a használók később is nyugodtan elővehetnek, mely ezenfelül lelket is táplál, és úgy van megírva, hogy érdemes megtanulni.” Ezt akart adni, amikor egy jó év leforgása alatt megjelentette a négy felső osztály számára írt hittankönyveit. Az elmúlt időknek egy tekintélyes krónikása így emlékezik meg ezekről: „Már ezekben az egyszerű tankönyvekben feltűnt az a magasabbrendűség, mely Sch. A. egész pályafutását jellemezte: az anyag teljes birtoklása, kérlelhetetlen logika, céltudatos elrendezés, világos és lényegre menő okfejtés, a nagy összefüggések megéreztetése, de ugyanakkor a szaktudós elvontsága, túl tömör nyelve, mindent mondani akarása, ami inkább a tanárnak, mint a tanulóknak kedvezett.” Az itt is érintett nehézségek ellenére ezek a hittankönyvek annyira elterjedtek, hogy mindegyik 13-14 kiadást ért meg. Akik megtanulták, szinte egybehangzóan tanusították, hogy nehéz volt, de érdemes volt, mert nagyon sokat lehetett belőlük tanulni, hittant is, de stílust is.

Schütz Antal kétségtelenül az igényes hittanárok közé tartozott. Ezzel is, mint a jó hittankönyvekkel, a hittan fontosságát akarta hangsúlyozni, és tekintélyét, iskolai tekintélyét is képviselni. Többször is, mégpedig nyomatékkal hangsúlyozta, hogy a hittan tanítani is és tanulni is kell. A hittan tantárgy is. Akik kiélezték könyveinek nehéz voltát, azt a látszatot kelthették, hogy hittanári munkájában egyoldalúan az értelmi nevelést tartotta szem előtt. Igaz, tanári hivatásából kifolyólag is nagyon fontosnak tartotta a Logosz, az Ige szolgálatát, de nem volt egyoldalú ebben sem. Hallgatói előtt sokszor hangoztatta, hogy az eretnekek kötőszava a „ c s a k ”, a katolikus kötőszó ellenben a „ n e m - c s a k . . . h a n e m . . . i s ”. Ezzel nem a kompromisszumok útját akarta

ajánlani, hanem a túlzások elkerülését, a szélsőségek között az igazság meg-
látását és elfogadását. A hittanár Schütz sok-sok órát töltött diákjaival beszél-
getésekben, a problémák boncolgatásához nyújtott segítő munkában, kétségek
eloszlatásában és a gyakorlati vallási élet irányításában. Egyik kezében a hit-
tankönyvet tartotta diákjai elé, a másikon egy másik könyvet, amelynek ezt
a címet adta: Imádságos könyv, egyszersmind kalauz a lelki életre a tanuló
ifjúság számára. Ez az 1913-ban megjelent imakönyv mindmáig a legnagyobb
sikerű ifjúsági imádságos könyv. Rendtársával, Sík Sándorral együtt szerkesz-
tették.

Budapesti hittanárságának tíz éve alatt egyúttal teológiai tanár is volt a Ka-
lazantinumban. Ezzel az áldozatos munkával igen szép bizonyosságát adta a
rendi közösségért, a rend jövőjéért való odaadó törődésnek, és maradandó em-
léket állított magának azok lelkében, akik tőle tanulhatták a bölcséleti beve-
zetést, a Szentírás megismerését vagy a dogmatikát. Erről az időről így emlé-
kezett meg: „A tíz pesti évem a hőskorom; szakadatlan kemény munka lánco-
lata. De megvolt az a bizonyos olajcseppje is. Megenyhítette, amit gimnazista
koromban annyiszor hallottam és most megéltem: a jól végzett munka öntudata
magában hordja jutalmát. Még különb jutalmat hordoz az alázatos tudat,
hogy az Isten országáért végzett munka volt.” (É. 208.) A világos szavakhoz
nincs mit hozzátenni, legfeljebb észrevenni, milyen hangsúlyt kap nála az Isten
országáért végzett munka, a piarista hivatás tudatos megélése.

A szerzetesközösségben.

Hogyan viszonyult Schütz a rendi közösséghez, és viszont?

A szerzetesség közösségi élet: megvannak a maga törvényei, amelyekkel
mindenkinek számolnia kell. Adva vannak bizonyos korlátozások, követelések,
tekintettel kell lenni másokra, el kell viselni másokat, sokszor nem könnyű ter-
mészeteket, gyengeségeket stb. Ugyanakkor azonban igen sok áldás, öröm
és segítség forrása a közösségi élet, nem is szólva arról, amit a negatívumok
elviselése az önnevelésre, megszentelődésre kínál.

Schütz Antal vállalta ezt a közösségi életet. Amikor egyetemi tanár lett, álta-
lános gyakorlat volt, hogy az egyetemi tanárságra jutott szerzetesek a közös-
ségen kívül való életre kértek és kaptak engedélyt, hogy a közösségi élet meg-
követései ne akadályozzák őket állásukkal járó tudományos és társadalmi elfog-
laltságukban. Schütz nem élt ezzel a lehetőséggel. Nemcsak mindvégig tagja
maradt a rendi közösségnek, hanem tevékenyen részt vett életében, áldozato-
kat hozott érte, hogy a rendi szellem, a rendi élet minél elevebb, frissebb,
valóban élet legyen. Néha látszott rajta, hogy mérhetetlenül fáradt, mégis ki-
tartott, ha szóltanul is, a társas együttesben, mert érezte, hogy neki magának
is jó az, és érezhette, hogy másoknak is jó az ő jelenléte. El lehet mondani,
hogy sem értelmével, sem szívével nem dezertált sohasem a rendi közösség-
ből. Az ő gondolata volt, és az anyagi alapot is az ő munkája teremtette meg
hozzá, hogy a Sváb- (Szabadság) hegyen létrejöjjön a Cassiciacum, a közös-

ségnek szánt rendi üdülő. Csak azt kérte, hogy amíg él, lehessen beleszólása kezelésébe. Ide járt ki ő is, sokszor másokkal együtt, felfrissülni, ide jártak ki a rendi tanárjelöltek is munkájuk közben időnkint megpihenni.

Az ezüstmisét (1929. júl.) követő időben szaporodtak az élmények, és Schütz Antal megbecsülése is még tudatosabbá vált. Talán ki nem mondottan is beleszűrődött a rendi köztudatba, hogy benne nagyon sokat kapott a rend, olyan valakit, akire lehet és kell is fölneézni, akiben a komolyan vett szerzetesi és papi eszmény felkiáltójele van közöttünk. Akik látták őt térdelni, imádkozni, szinte átszemlélt összeszedettségben misézés közben, lélekbe markoló tanítást kaptak tőle.

Mindenki érezte azt is, hogy a megbecsülésnek egyik formája a kímélet. Nem illett őt bármikor zavarni. A rend is kímélte, nem igényelte soha, hogy rendi tisztséget viseljen, s elősegítette munkájának nyugodt légkörét.

Szobája legtöbbször zárva volt, de nem volt megközelíthetetlen. Lényéből mintha hiányzott volna a „nyájaskodó” közvetlenség, és volt valami professzoros kíméltség érintkezésében, de ez annyira egyéniségéhez tartozónak hatott, hogy egyáltalában nem volt zavaró. Akinek bármilyen ügyből kifolyólag dolga akadt vele, megtapasztalhatta nemcsak világos látását, hanem érdeklődő, meleg szeretetet sugárzó lelkét is.

A szombat délutánokat mindig szabadon hagyta. Ekkor fogadta gyónóit, ekkor keresték föl, akik tanácsát vagy valamilyen ügyben segítségét kérték. Szombaton este fogadta kispap gyónóit is. Nemcsak a teológia tanításával, hanem ezzel a mindvégig vállalt szolgálatával is maradandó hatást gyakorolt a rendi jövőt jelentő fiatalok nevelésére.

Hivatalos és tudományos kapcsolatait leszámítva, a rendi közösségen kívül nagyon szűkre méretezett társasági életet élt. Ritka alkalmak voltak, amikor társaságba ment. Ugyanezt kell mondani szórakozásairól is. Lehetőleg minden nap végzett rövid sétát, nagyobb kirándulásokra inkább csak nyaranta került sor. Több nyáron át járt Tiroi hegyei között, de tudta élvezni a Balaton és a budai hegyek szépségét is. Bensőséges lélekkel tudott gyönyörködni a természet szépségeiben, az esztétikai szépben is, de mintha még inkább a Teremtő csodálatos kezét látta volna rajtuk keresztül. Emlékezetes marad az a ragyogó nyári este, amikor a Cassiciacumban, a hátunk mögött Budapest fényeivel, kettesben a csillagos ég fonséges látványában gyönyörködtünk, az ő szemével nézve fölfelé.

Voltak a rendtársak között is, akik elhúzódtak, mert úgy érezték, mintha egy kisebb csoport ki akarná őt sajátítani. Az természetes, hogy körülötte is volt egy szűkebb kör, de nem zárt ki senkit. Mindenkinek tudott kedvesen és igazán emberi hangon szólni. A régebbi kapcsolatok nála is mélyebbeknek látszottak. Egészen egyedülálló volt a nála két évvel idősebb Zimányi Gyulával való, még a diákévekből eredő barátsága. Olyan tartós és mély barátság volt ez, hogy talán sohasem voltak zökkenői, még ha nem értettek is mindig mindenben egyet. Együttes munkával és a hozzájuk csatlakozott nem kevesekkel

nagyon sok és szép kezdeményezésnek voltak az elindítói a magyar piarista-ság életében. Azt hiszem, Zimányi volt az erősebb egyéniség, és Schütz nem tudta mindig kivonni magát befolyása alól. Az is hozzátartozik Schütz arculatához, hogy ő is ember volt, és gyarlóságoktól ő sem volt egészen ment. Egyike ezeknek a gyarlóságoknak talán éppen az volt, hogy nem tudta magát mindig és elég határozottan függetleníteni emberi behatásoktól. Az azonban bizonyos, hogy jót akart, és tudott nagyon alázatos lenni, ha ráeszmélt tévedésére.

Bár valójában Schütz Antal egész élete felelet arra, hogy mit jelentett neki a piarista közösség, mégis érdemes odafigyelni azokra a szavakra, amelyekkel ezüstmisés köszöntésére válaszolt: „... Amit üdvösnek ismertem meg, abból semmit sem akartam tőletek megvonni... Isten nagy igazságait nem hallgattam el, hanem megszólaltattam, úgy, ahogyan tőlem telt... tudtam, ha kellett, együtt szenvedni a gyöngéekkel, és tudtam irgalmas lenni a gyöngeségekkel szemben... Soha életemben mást nem ambicionáltam, mint azt, hogy Kalazanci Szent József családjában becsülettel helyt álljak. Nem tántorodtam el, ha még oly messze maradtam is a megvalósulástól. Elfáradtam időnkint a munkában, a kötelességteljesítésben, de nem bántam meg soha egy pillanatra sem, hogy következetesen erre az álláspontra helyezkedtem... 25 éves papságom során éppen rendtársaimban annyi kimondott és ki nem mondott biztatást, megértést, segítséget találtam, példájukban, életükben annyi épülést leltem.“

Aligha kétséges, hogy tudatában volt annak, milyen sokat kapott. Talán úgy látszott néha, mintha meglegyintette volna a hiúság szellője, tudatossá azonban ez nem vált benne. Nagyon tisztelte Szent Pált. Mintha önértetet és alázatosságot is az ő iskolájában tanult volna. Szóljon azonban ő maga: „Hogy mi a kevelység, azt kb. 15 éves korom óta tulajdon megélésből nem tudom. Az álszerénységet meg, mint minden álságot, utálok. Ami kiválóságot magammal kapcsolatban találtam, azt úgy állapítottam meg, mintha idegenben találtam volna. Egyszerűen mint Isten teremtő tevékenységének művét vettem, azzal az erkölcsi elkötelezettséggel, hogy akinek több adatik, több is követeltetik attól. Tehát tehernek éreztem, melyet azonban magától értődéssel kell viselni.“ (É. 51.)

A professzor a katedrán.

Az otthont jelentő szerzetesi közösségből indult el kerekén harminc esztendőn keresztül tanítani az egyetemre.

Amikor meghalt, nem lehetett a rendi kriptába temetni, azért a Farkasréti temetőbe temették. Amikor 1980. júliusában Zimányi Gyulával és Sík Sándorral együtt átvitték a Kerepesi temetőben levő kriptába, sírkeresztjét – az egykori Cassiciacum tornyának volt a keresztje – nem vitték át. Kár, mert ezen a keresztben neve alatt ez a két szó is olvasható volt: Deum docuit – az Istenről tanított. Két rövidke szó, de találóan összefoglalja munkásságának lényegét. Az Istenről, a szent tudományt tanította. Korábban is ezt tette, még inkább, amikor az egyetem Hittudományi Karán a dogmatikának lett a tanára. Nem tör-

tetett az egyetemi tanárságra, de szívesen gondolt rá – vallotta be önmaga. Mikor a Hittudományi Karon megüresedett az egyik bölcseleti tanszék, volt tanárai biztatására ő is beadta pályázatát. „Egy félévre beteggé tett” – írja, hogy a katedrát más kapta meg. Akkor nem gondolt arra, hogy az Úristen görbe vonalakkal is egyenesen ír. Ha akkor megkapta volna a bölcseleti tanszéket, aligha lett volna belőle dogmatikus. A filozófia kezdettől fogva nagy szerelme volt, ebben az időben pedig különösen is a maga területének érezte. 1914-ben és a következő nyáron Würzburgban Marbe tanítványaként pszichológiából doktorátust szerzett, és 1916 elején magántanár lett filozófiából. Ugyanabban az évben azonban megüresedett a dogmatikai tanszék és a Kar egyhangúlag őt hívta meg. Örömmel vette a kinevezést, és megkezdte azt az apostoli munkát, amit az ország válogatott papjelöltjeinek szellemi felkészítése jelentett a legjelentősebb tanszéken.

Schütznek igen magas elképzelései voltak a tanári hivatásról. Most úgy érezte, hogy a hivatás kegyelmét osztogató Úristen állítja az egyetemi katedrára, hogy ott teljesítse Isten örök Igéjének, a Logosznak szolgálatát. Úgy is állt hozzá.

Nem volt sem színészi tehetség, sem kifejezetten szónoki egyéniség, hangjának sem volt különösebben behízelgő varázsa, sőt talán egy kicsit érdes is volt. Órái, előadásai mégis lenyűgözőek voltak. Nemcsak azt lehetett érezni, hogy teljesen ura az anyagnak, hanem azt is, hogy megbecsülve feladatát és hallgatóit is, minden órájára nagyon alaposan elkészült. Anélkül, hogy betanult leckét mondott volna föl, minden szónak megvolt a maga helye, nem voltak üresjáratok. Sosem használt sem könyvet sem jegyzetet, még vázlatot sem az órán. Általában latinul kezdte előadásait, és röviden összefogva elmondta a lényegét. Utána átváltott magyarra, és remek előadásban, nem dikciózva, nem is csevegve, hanem nagyon nyugodtan és nagyon értelmesen magyarázva adta elő anyagát. Természetesen kellett figyelni, de lehetett is, mert sohasem volt unalmas. Az ember úgy érezte, hogy nagyon belülről, a lelkéből beszél. Aki nem tapasztalta meg, talán kétkedve hiszi, hogy mennyire világossá tudta tenni a legnehezebb anyagot is. Őt hallgatva, világosnak látszott minden. Egy hang volt a népből, amikor egyik hallgatója sokunk hallatára így kiáltott föl egyik órája után (mondanunk sem kell, hogy az elragadtatott kijelentés nem szószerint, csak képletesen értendő!): „Meg vagyok győződve, hogy Schütz-pater visio beatifica-ban él, mert különben nem tudna ilyen világosan és ilyen szépen beszélni ezekről a nehéz dolgokról.”

Hallgatóival szemben komoly igényeket támasztott. Tudott kemény lenni, főként ha hanyagságot tapasztalt, de sohasem volt goromba. Hallgatóit tisztelettel és szeretettel, megbecsüléssel kezelte, és ezt érezték, bár különösebben sohasem volt barátkozó. Órák után nem rajzoltak körülötte sem csodálók, sem kérdezősködők, de általános tisztelet övezte. Ő volt „A Pater”, vagy „Schütz-pater” (egy szóban és rövid magyaros „a”-val kiejtve). Azt hiszem a megkülönböztetett tiszteletnek volt ez kedves zamatú kifejezése.

Külön színfoltot jelentettek tanári munkásságában azok az előadások amelyeket 1930-tól kezdve az összes karok hallgatóinak tartott. Ezek a „publicum” nevet kapták. Az egyetem hatalmas kupolacsarnoka kicsinynek bizonyult a nagyszámú hallgatóság befogadására. A könyvalakban is megjelent előadások közül többet idegen nyelvre is lefordítottak.

Az író Schütz.

Tanári munkásságának szerves része, annak mintegy kiegészítője tudományos írói tevékenysége. A nagyon komoly munkák hosszú sorban követték egymást. Ezekről most nem szólunk. A SZOLGÁLAT 1973 húsvéti (17.) száma megemlékezett róluk. Csak a Dogmatika Előszavából idézünk néhány sort, amely mint valami ünnepélyes nyitány, ízelítőt ad írói munkásságából. „A Dogmatika arra vállalkozik, hogy tudományosan igazolja a katolikus világnézetet. Tárgya a kinyilatkoztatás tényének és tanításainak rendszere, az örök Szentháromság emberszerető leereszkedésének ez a nagy jele, mely hivatva van a teremtés közepette felépíteni az Isten országát... Meg kellett mutatni, hogy az élet és szellem lángjegye ott ragyog minden titkon és tanításon, melyet a kinyilatkoztatás élénk ad; mind állja a bölcselő elme és a vallásos lélek kérdéseinek és követeléseinek keresztüzét, sőt mind igazi istenes életnek termékeny csírája.”

Külső sikerek.

Ha valaki Schütz Antal életének kiemelkedő állomásait és tudományos munkálkodásának könyvekbe lefektetett eredményeit nézi, könnyen arra a megállapításra jut, hogy valóban ragyogó pályát futott be. Tagadhatatlan, hogy a megbecsülésnek és értékelésnek igen sok bizonyosságával találkozhatunk életében. Az Aquinói Szent Tamás Társaságnak hosszú éveken keresztül elnöke volt (1930–1947); a Magyar Filozófiai Társaság 1927-ben választmányi tagjává választotta, a Magyar Tudományos Akadémia 1925-ben levelező, 1937-ben rendes tagjai sorába hívta, a Szent István Akadémia 1951-ben tiszteleti tagjává választotta. Megkapta tudományos érdemei jutalmául a két háború között alapított Korvinkoszorút, majd később a Korvin-láncot is. Biztos, hogy az elismerések nem voltak számára közömbösek, aminthogy a mellőzések iránt sem volt teljesen érzéketlen, de egyikből sem csinált nagy ügyet. A sérelmeken csakhamar túljutott, nem hordozott lelkében be nem gyógyult, újra meg újra fölvérző sebeket. A sikereket pedig, mint hívő ember, tudta, hová kell tennie, kinek kell megköszönnie.

A sikerek és elismerések mellett azonban azt is észre kell vennünk, hogy nem könnyen jutott hozzájuk. A ragyogó tehetséghez szívós akarat, szinte fáradhatatlanul kitartó szorgalom párosult, mert keményen meg kellett dolgoznia mindenért. Olyan munkairamot diktált önmagának, hogy szinte kikényszerül az emberből a kérdés: Nem lett volna-e okosabb lassúbb iramban dolgoznia? Szinte hallani vélem szavát, amikor egyszer egészen szűk körben, még jóval betegsége előtt, a kérdésre így válaszolt: „Mindenkinek a maga törvényét kell

megélnie, felelve az őt hívó isteni szóra!" Schütz a maga törvényét élte. Mintha Szent Pál szava visszhangzott volna lelkében: „Számomra nem dicsőség az evangélium hirdetése, mert ez nekem kötelességem, és jaj volna nekem, ha ezt nem tenném!” (1Kor 9,16)

A befejezést is az Úr adta!

1941. febr. 16-án futótűzként terjedt el a rendházban a megdöbbentő hír: Schütz atyát az éjjel agyvérzés érte! Ekkor még csak 60 éves volt, de sokaknak volt első félelme, hogy Prohászka esete ismétlődik meg benne, és rövidesen temetésre kell készülödnünk. Ha az Úristen akkor vitte volna el őt, azt lehetett volna mondani, hogy tanári hivatásának lett „hősi halottja”. Éppen egyetemi rektorságának az éve volt ez, amikor rendes munkáihoz sok rendkívüli is járult. Nem így történt. A dogmatikaprofesszornak még egy kemény vizsgát kellett letennie, és így hitelesíteni és fejezni be tanítását. Meg kellett mutatnia, hogy tudja fenéig üríteni a megpróbáltatások keserű kelyhét, és a megalázottság útján is meg nem fogyatkozó hittel és őszinte odaadással tudja mondani: Legyen meg a Te akaratod! Nem volt elég leírnia, életével kellett megvallania az Írás szavait: „Alázkodjatok meg Isten hatalmas keze alatt, minden gondotokat őreá vessétek, mert neki gondja van rátok” (1Pt 5,6-7).

Orvosai nagyon gondos kezelésének, de saját szívós akaratának is volt köszönhető, hogy néhány hét mulva elhagyhatta a kórházat. Részleges baloldali bénulással visszatérhetett otthonába, hogy béna lábbal és cammogva járja tovább az élet útját, béna kézzel, de forgassa, ha halkan is, a munka kerekét. „Ellátom minden kötelességemet, mindennap misézem és dolgozom is, persze nem a korábbi ütemben”, – írta akkor. Keresztútjának azonban még nem volt vége. A háború utolsó éve a beteg embert külön is megpróbálták. Budapestet is el kellett hagynia, és amikor visszatért, rohamosan éjszakába hajlott életének napja. Újabb és újabb agyérgörcsök érték, amelyek lassankint bezárták a kifelé nyíló ablakokat. Aki olyan keményen kopogó léptekkel járta útját aze-lőtt, kénytelen volt tudomásul venni, hogy másokra szorul, ha mozogni akar, és többé nem tud már adni, hanem csak elfogadni. 1951 nyarán érte az a roham, amelynek következtében testileg és szellemileg is összetört. A hátralevő közel két éven át mint csecsemőt kellett gondozni, ami észrevehetően igen nagy lelki kínt jelentett számára. Sokszor hullottak könnyei, mert öntudatánál volt. Tekintete azonban, sőt néha egy-egy gyenge gesztus is, nemcsak háliját tükrözték a neki végzett szeretetszolgálatokért, hanem alázatos fejhajtását is az Úristen felé. Különösen amikor közben egy-egy részletet olvastak föl neki a Szentírásból vagy Krisztus c. könyvéből, amit nagyon szeretett.

1953. április 18-án délután érte az utolsó súlyos agyvérzés, amikor eszméletét is elveszítette. Másfél napos kínos haláltusa után ápr. 20-án hunyt el. Óriási tömeg állta körül ravatalát, köztük több mint 200 fővárosi és vidéki pap, rendtársain kívül. Gyászolták a nagy tanítót, akinek betű szerint is gyermekké kellett lennie, hogy elérjen Ahhoz, Akiről egész életében és életével tanítani akart.